

Цвілий С.М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет «Запорізька політехніка»

Зайцева В.М.

к.п.н., професор, завідувач кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет «Запорізька політехніка»

ОЦІНКА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

Закордонні дослідники проблем економічної інтеграції туристичних регіонів сформувавши два базові підходи до оцінки рівня економічної інтеграції територій, які активно використовуються в практиці державного управління регіональним розвитком. В основу першого покладено порівняльний аналіз показників, що характеризують інтенсивність і тісноту економічних зв'язків між регіонами за кілька періодів [1]. При аналізі євроінтеграційних процесів в галузі туризму цей підхід доцільно використовувати при дослідженні прикордонних регіонів України з ЄС з метою характеристики ступеня інтеграції туристичного бізнесу. Транскордонне економічне співробітництво має на меті створення транскордонного кластеру: спрощення правових, адміністративних процедур, наближення соціальних і культурних параметрів прикордонних регіонів з метою ефективного функціонування бізнесу. Оцінка ступеня взаємодії здійснюється на основі порівняння: міжрегіонального товарообігу з товарообігом між іншими туристичними регіонами країни; часткою товарообігу інтегрованих регіонів у складі їх сукупного регіонального продукту; співвідношення обсягу прямих інвестицій між інтегрованими регіонами з показником прямих інвестицій в інші туристичні регіони. Характер динаміки показників свідчить про посилення (або ослаблення) інтеграційних зв'язків між регіонами, що також дозволяє зробити висновки про посилення (ослаблення) загроз економічній безпеці [2, С. 268].

В рамках іншого підходу здійснюється перевірка виконання умов закону єдиної ціни (Law of one price) шляхом побудови економетричних моделей [3]. Основна перевага другого підходу полягає в достатності і доступності статистичної інформації, яка потрібна для побудови економетричних моделей.

В сучасній економіці сталий розвиток слаборозвинених регіонів і галузей, вирішення проблем зайнятості, стимулювання економіки зменшення наслідків спадів економічного розвитку і забезпечення економічної безпеки вимагають активної участі держави в інтеграційних процесах на територіальному рівні [4].

З метою визначення впливу євроінтеграційних процесів в туризмі на рівні регіону логічним є застосування комплексного методичного інструментарію. Сформовані на основі досліджень вітчизняних та закордонних авторів методичні підходи до аналізу впливу євроінтеграційних процесів на галузь туризму в регіоні полягають в аналізі економічних показників та застосуванні експертних методів дослідження явищ. У цьому зв'язку, алгоритм оцінки євроінтеграційних регіональних процесів в галузі туризму передбачає реалізацію певних етапів.

Етап 1. Сценарний, передбачає проведення процедур: 1) формулювання мети і вибір аналізу; 2) аналіз нормативної та законодавчої літератури в галузі регулювання процесів євроінтеграції територій та підгалузей; 3) ознайомлення з результатами роботи відповідальних державних та місцевих органів влади.

Етап 2. Корекційний: 1) вибір критеріїв і показників ефективності; 2) вибір інструментарію аналітики та затвердження процедури розрахунку; 3) визначення переліку вихідних даних і уточнення системи аналітичних показників.

Етап 3. Розрахунковий, який умовно можна розділити на три підетапи.

Етап 3.1. Аналіз загальних загальнонаціональних економічних показників, які характеризують рівень євроінтеграції туристичних регіонів: 1) показник значущості взаємних потоків; 2) показник відкритості регіонів в туризмі.

Етап 3.2. Аналіз загальних економічних показників, які характеризують рівень євроінтеграції регіону: 1) обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США; 2) темп зростання прямих іноземних інвестицій, %; 3) темп росту експорту товарів (послуг); 4) темп росту імпорту товарів (послуг); 5) частка країн ЄС в регіональному експорті та імпорті; 6) визначення інтегративної активності міст регіону; 7) коефіцієнт інтеграції у сфері міжрегіонального обігу послуг; 8) коефіцієнт інвестиційної міжрегіональної активності; 9) коефіцієнт інтенсивності інтеграційних економічних процесів; 10) коефіцієнт інвестиційної відкритості регіону для ЄС; 11) коефіцієнт ефективності міжрегіональної економічної інтеграції; 12) коефіцієнт галузевого приросту ВРП.

Етап 3.3. Аналіз економічних показників, що характеризують рівень євроінтеграції регіону в галузі туризму: 1) характеристика експорту та імпорту в регіоні (грошові показники), питома вага експорту та імпорту з ЄС у загальному обсязі імпорту/експорту регіону; 2) моніторинг країн-експортерів та імпортерів – середньорічний темп зростання (за три роки) експорту та імпорту регіону.

Етап 4. Діагностичний: 1) обрання рівня деталізації аналізу і форми представлення отриманих результатів; 2) аналіз ефективності функціонування інтеграційних зв'язків та комунікацій в галузі туризму.

Етап 5. Підсумовуючий: 1) характеристика обсягу та спрямування прямих інвестицій в індустрію туризму; 2) характеристика регіональних інвестиційних проектів в галузі туризму; 3) дослідження співробітництва з транснаціональними корпораціями в масштабі регіону (туризм і суміжні галузі); 4) співробітництво з великими Європейськими фінансово-кредитними інститутами; 5) здійснення SWOT-аналізу, виявлення слабких і сильних сторін розвитку євроінтеграційних процесів в регіоні; 6) застосування форсайт-технології для аналізу перспектив євроінтеграційних процесів в регіоні (туризм): виявлення ключових трендів, перспектив, формування стратегії на коротко-, середньо- та довгостроковий горизонт з різними ймовірностями

настання; 7) формування рекомендацій та нормативних документів з метою сприяння розширенню інтеграційних процесів та налагодження інвестиційного клімату та зовнішньоекономічних зв'язків з ЄС.

Якість вивчення тенденцій розвитку туризму знаходяться в прямій залежності від використання науково-практичних методів дослідження туризму як явища. Експертні методи оцінки мають низку позитивних рис, серед яких можливість застосування в умовах обмежених економічних даних, простота та швидкість отримання оцінок, використання досвіду та знань авторитетних осіб в галузі. Популярною методикою збору інформації від експертів та оцінювання стратегічних пріоритетів розвитку соціально-економічних явищ є форсайт-технології. Форсайт (майбутнє) є методом просування інновацій, стратегічної оцінки та проактивного формування майбутнього [5]. В цілому, як свідчить практика, часовий горизонт дозволяє виділити: короткостроковий форсайт (3 – 6 років); середньостроковий (6 – 10 років); довгостроковий (до 30 років)..

Використання форсайту для дослідження регіонального розвитку туризму є актуальним у післявоєнному періоді, оскільки туризм як галузь послуг чинить істотний вплив на зростання валового регіонального продукту, забезпечуючи підвищення зайнятості та конкурентоспроможності території.

Методологія форсайт-технології передбачає продуктивний діалог між різними зацікавленими сторонами в структурі форсайт-сесії. Через це особливу увагу слід приділити вибору учасників форсайт-групи [6, С. 172]: 1) власники туристичних підприємств регіону та фахівці зі створення стратегій; 2) фахівці з маркетингу; 3) бізнес-консультанти; 3) органи місцевої влади; 4) фахівці регіонального центру туризму; 5) спеціалісти сфери освіти та фахівці з НДДКР; б) представники міжнародних туристичних компаній. Використання форсайт-технології близько до SWOT-аналізу, проте включає окрім дослідження загроз та можливостей вивчення і інших показників: тренди, технології, формати, нормативні акти в площинах часового горизонту та ймовірності [7].

Взагалі, в поствоєнній економіці розвиток вітчизняних регіонів і галузей, вирішення проблем зайнятості, стимулювання економіки, зменшення періодів

спадів економічного розвитку і забезпечення економічної безпеки вимагають активної участі бізнес-еліти, експертів, представників малого та середнього бізнесу, державних органів в інтеграційних процесах на територіальному рівні.

Трансформація глобального бізнесу та суспільних інститутів до нових економічних умов диктує траєкторію розвитку вітчизняної туристичної галузі, яка в довоєнні роки стрімко наростила рівні диверсифікації і відкритості для світової спільноти і міжнародного співробітництва. В силу набуття особливого статусу сервісної економіки в поствоєнній перспективі туристична підсистема глобального господарства посилює позиції в якості одного з вирішальних елементів «високої» світової політики. Так, під впливом сталих міжнародних системних факторів нестабільності, еволюції ціннісних систем країн, політико-економічних змін, еколого-просторових зрушень, а також на тлі глобальних викликів людству, сучасний туризм набуває загальносвітового характеру.

Список використаних джерел

1. Dougherty J., Pfaltzgraff R. Contending Theories of International Relations. A Comprehensive Survey. J. Dougherty, R. Pfaltzgraff. N. : Harper Collins, 1990. P. 433.
2. Tsviliy S., Gurova D., Zhuravlova S., Mykhailyk D. *Economic security of the sphere of tourism business in the postwar period. Current issues of security management during martial law: scientific monograph.* Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. 311 p. Pp. 265-277.
3. Матюшенко І.Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник / І.Ю. Матюшенко, С.В. Беренда, В.В. Резніков. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 496 с.
4. Безхлібна А.П., Цвілий С.М. Наукові засади аналізу євроінтеграції. *Туристична галузь України в період Євроінтеграції: теоретичний аспект* : монографія / колектив авторів ; за заг. ред. В.М. Зайцевої. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. 183 с. С. 53-78.
5. Tsviliy S., Gurova D., Korniienko O. Postcoronavirus development of the regional tourist destination on the principle of public-private partnership. *ЗВО «Міжнар. ун.-т бізнесу і права. Наук.-вироб. ж-л «Бізнес-навігатор».* Херсон : ВД «Гельветика», 2020. № 4(60). С. 134 – 138.
6. Zaitseva V., Tsviliy S., Gurova D., Korniienko O., Mamotenko D. Postcoronavirus formation of tourist micro-business of the region on the basis of economic security.

Management, finance, economics: modern problems and ways of their solutions : collective monograph. USA. Boston: Primedia eLaunch, 2021. 616 p. P. 169-202.

7. Індустрія гостинності в Україні: стан і тенденції розвитку. *Колект. моногр.* Кол. авт / за ред. В. Зайцевої. Запоріжжя: Просвіта, 2017. 240 с.